

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

กาแฟอราบิก้าเป็นพืชเครื่องดื่มที่เกษตรกรในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยนิยมปลูกมากขึ้น เนื่องจากราคาผลผลิตและความต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ได้พยากรณ์ เนื้อที่ ผลิต ปี 2556 ดังนี้ เนื้อที่ให้ผลผลิตกาแฟทั่วประเทศจะมี ประมาณ 279,060 ไร่ ลดลงจากปี 2555 จำนวน 27,052 ไร่ หรือลดลงร้อยละ 8.84 ผลผลิต 40,070 ตัน ลดลงจากปีที่ผ่านมา 1,391 ตัน หรือลดลงร้อยละ 3.35 และผลผลิตต่อไร่ เฉลี่ยไร่ละ 144 กิโลกรัม เพิ่มขึ้น จากปีที่ผ่านมา 9 กิโลกรัมต่อไร่ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.67 ทั้งนี้เนื่องจาก เนื้อที่โค่นทิ้งกาแฟโรบัสตาในภาคใต้มี เพิ่มขึ้น จังหวัดที่โค่นมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดชุมพร จำนวน 24,827 ไร่ ระนอง จำนวน 6,934 ไร่ และสุราษฎร์ธานี จำนวน 1,292 ไร่ แต่สำหรับเนื้อที่อราบิก้าในภาคเหนือเพิ่มขึ้นเป็น 50,350 ไร่ โดยเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา 11,465 ไร่ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 29.48 ผลผลิต 8,220 ตัน เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา 2,075 ตัน หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 33.77 เนื่องจากกาแฟเริ่มให้ผลผลิตในปีแรกและภาครัฐและเอกชน มีการส่งเสริมพัฒนาการผลิตอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีความต้องการและราคาอยู่ในเกณฑ์ดี

กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ คาดการณ์ความต้องการใช้เมล็ดกาแฟในปี 2555 ของโรงงานแปรรูปในประเทศ จะมี 67,620 ตัน เพิ่มขึ้นจาก 61,480 ตัน ของปี 2554 ร้อยละ 9.99 เนื่องจากการบริโภคในประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

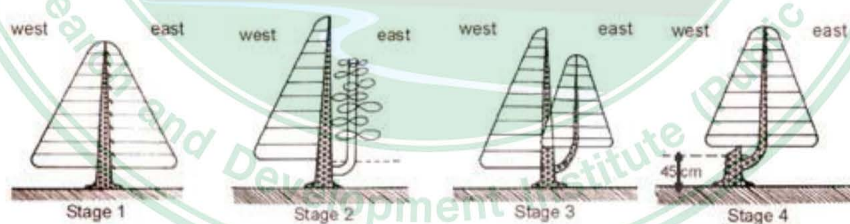
ปี	ความต้องการใช้เมล็ดกาแฟของโรงงาน (ตัน)
2551	53,479
2552	53,803
2553	58,000
2554	61,480
2555	67,620
อัตราเพิ่ม/ลด (ร้อยละ)	6.21

ในปี 2555 เนื้อที่ปลูกกาแฟอราบิก้าภาคเหนือเพิ่มขึ้นเป็น 50,350 ไร่ โดยเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา 11,465 ไร่ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 29.48 ผลผลิต 8,220 ตัน เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา 2,075 ตัน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 33.77 เนื่องจากกาแฟเริ่มให้ผลผลิตในปีแรกและภาครัฐและเอกชนมีการส่งเสริมพัฒนาการผลิตอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีความต้องการและราคาดีอย่างต่อเนื่องทุกปี ดังนั้นมูลนิธิโครงการหลวงได้มีแนวทางในการพัฒนาผลผลิตและคุณภาพของกาแฟที่ปลูกในพื้นที่ศูนย์พัฒนาต่างๆ ให้มีแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามในระยะที่ผ่านมายังขาดองค์ความรู้ด้านการวิเคราะห์และตรวจสอบคุณภาพทำให้ไม่สามารถดำเนินงานด้านการแนะนำเพื่อปรับปรุงคุณภาพให้กับเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟได้มากนัก อย่างไรก็ตาม หลังจากการพัฒนาความร่วมมือทางวิชาการกับประเทศโคลอมเบีย ทำให้องค์ความรู้ด้านการจัดการผลผลิตมีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ดังนั้นการวิเคราะห์ผลผลิตกาแฟที่ผลิตได้ในพื้นที่โครงการหลวงต่างๆ เพื่อค้นหาเอกลักษณ์ที่เป็นลักษณะเด่นของกาแฟเฉพาะแหล่งนั้น จะเป็นการช่วยในการตัดสินใจที่จะให้เกิดความ

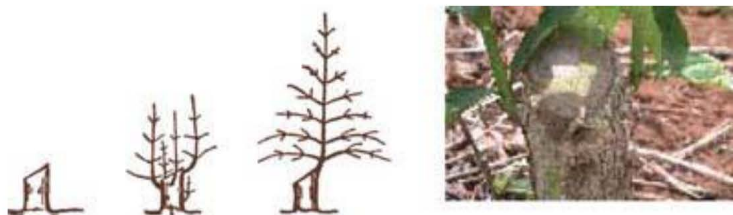
หลากหลายของผลิตภัณฑ์กาแฟของโครงการหลวงและให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคให้หลากหลายมากยิ่งขึ้น

สายพันธุ์กาแฟอาราบิก้าที่นิยมใช้สำหรับการส่งเสริมในปัจจุบันมีแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ที่สำคัญอยู่ 2 หน่วยงานคือ พันธุ์คาร์ติมอ เชียงใหม่ 80 โดยกรมวิชาการเกษตร และพันธุ์ Progeny 88 Progeny 90 LC 1662 โดยคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แต่อย่างไรก็ตามพบว่า เกษตรกรในพื้นที่ปลูกกาแฟ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการปลูกกาแฟอยู่เดิม หรือปลูกกันมานานและประสบความสำเร็จในการผลิตกาแฟแล้ว นั้น มีการผลิตกล้าพันธุ์กันเองโดยการเก็บต้นกล้าบริเวณใต้ลำต้นมาเพาะและจำหน่าย โดยนักวิชาการชาวโคลอมเบียให้คำแนะนำว่า เกษตรกรไม่ควรเก็บต้นกล้ามาเพาะเอง เนื่องจากคุณภาพของต้นกล้ากาแฟที่ได้จะไม่ดีเท่ากับการเลือกเก็บเมล็ดมาทำการเพาะในโรงเพาะเมล็ด อีกทั้งเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ทราบประวัติของพันธุ์กาแฟในสวนกาแฟของตนเอง อาจจะทำให้ระบบการจัดการผลผลิตเกิดความยุ่งยากมากขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะในพื้นที่โครงการหลวง ดังนั้นจึงได้ดำเนินการคัดเลือกพันธุ์กาแฟที่เหมาะสมกับการเจริญเติบโตและให้ผลผลิตสำหรับใช้ในงานส่งเสริมโดยในปีงบประมาณ พ.ศ.2557 นี้เป็นการดำเนินงานเป็นปีที่ 2

การตัดแต่งกิ่งเป็นหนึ่งในวิธีการจัดการสวนกาแฟที่สำคัญสำหรับการปลูกกาแฟ ทั้งนี้สามารถตัดแต่งกิ่งได้เมื่อต้นเริ่มให้ผลผลิต โดยจะเป็นการตัดแต่งกิ่งประจำปี เพื่อให้ต้นเกิดการพัฒนาของกิ่งใหม่ที่เหมาะสมและพร้อมสำหรับการให้ผลผลิตในปีต่อไป และสำหรับต้นกาแฟปลูกมาหลายปีแล้ว โดยเฉพาะประมาณ 7-8 ปี การให้ผลผลิตจะลดลงอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการตัดแต่งกิ่งด้วยวิธีการต่างๆ จะช่วยให้ต้นกาแฟสามารถที่จะให้ผลผลิตดีเหมือนกับการปลูกใหม่ ในระยะที่ผ่านมา โครงการหลวงและสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ได้ทำการสาธิตการตัดแต่งกิ่งแบบหนักหรือการตัดเพื่อสร้างลำต้นใหม่ (Hard pruning) ซึ่งสามารถเพิ่มผลผลิตกาแฟอาราบิก้าให้กับสวนกาแฟเดิมของเกษตรกรอย่างน้อย 30 เปอร์เซ็นต์ (สิทธิเดชและคณะ 2556) และโดยเฉลี่ยแล้วการตัดเพื่อสร้างลำต้นใหม่จะสามารถให้ผลผลิตเร็วกว่าวิธีอื่นๆ (นริศและคณะ 2540) แต่อย่างไรก็ตามความรู้เรื่องการตัดแต่งกิ่งยังไม่เป็นที่ยอมรับของเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรเกิดความกังวลเรื่องความเสียหายและรายได้ที่จะต้องสูญเสียไป แม้ว่าต้นกาแฟจะติดผลเพียงเล็กน้อยก็ตาม ดังนั้นในการทดสอบระบบการตัดในครั้งนี้จะเน้นการเปรียบเทียบวิธีการตัดที่เกษตรกรจะเสียผลผลิตและรายได้น้อยที่สุด อีกทั้งจะมีการประเมินความพึงพอใจของเกษตรกรที่ร่วมทดสอบด้วย

ภาพแสดงระยะต่างๆ ของการตัดแต่งกิ่งแบบเปิดข้าง (Side pruning)

ภาพที่ 1 แสดงการตัดแต่งกิ่งแบบหนัก (Hard pruning) หรือการตัดเพื่อสร้างลำต้นใหม่ โดยต้นลำต้นเก่าออกและปล่อยให้แตกลำต้นใหม่ 1-2 หน่อ ที่จะเจริญเติบโตเป็นลำต้นหลักสำหรับให้ผลผลิตต่อไป

ในพื้นที่ปลูกกาแฟอาราบิก้าที่สำคัญบ้านดอยช้าง จ.เชียงราย พบการระบาดของหนอนเจาะลำต้นกาแฟ (*Xylotrechus quadripes* Chevrolat.) โดยหนอนเจาะลำต้นก่อให้เกิดความเสียหาย ต้นกาแฟหักโค่นและตายจำนวนมาก โดยเฉพาะในช่วงปีการผลิต 2555/56 โดยในระยะที่ผ่านมา มีการศึกษาวงจรชีวิตและการระบาดของหนอนเจาะลำต้น โดยพบว่าส่วนใหญ่จะพบการระบาดในสวนปลูกกลางแจ้งมากกว่าสวนกาแฟที่ปลูกในระบบร่มเงา และพบในต้นกาแฟที่มีเนื้อไม้แข็งอายุประมาณ 5 ปีขึ้นไป (จรรยา 2540) โดยสารเคมีในการป้องกันกำจัดหนอนเจาะลำต้น เช่น เฟนิโตรไธออน ซึ่งไม่มีการผลิตและจำหน่ายในปัจจุบัน กอปรกับเกษตรกรยังไม่มียังคงความรู้ที่ถูกต้องด้านการจัดการสวนที่ถูกหนอนเจาะลำต้นเข้าทำลาย ทำให้ยังพบการระบาดของแมลงอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ ดังนั้นการทดสอบสารชีวภัณฑ์เกษตรชนิดต่างๆ ในครั้งนี้เพื่อทดสอบการป้องกันและกำจัดร่วมกับการจัดการสวนกาแฟอย่างถูกต้อง เพื่อให้เกิดความปลอดภัยด้านการผลิตกาแฟอาราบิก้าและตัวของเกษตรกร และมีความยั่งยืนด้านการปลูกกาแฟอาราบิก้าของเกษตรกรบนพื้นที่สูงต่อไป

2.1 ขอบเขตการดำเนินงาน

- 2.1.1 การคัดเลือกและทดสอบพันธุ์กาแฟอาราบิก้าในพื้นที่โครงการหลวง 4 พื้นที่
- 2.1.2 การทดสอบการตัดแต่งกิ่งและการจัดการร่มเงาที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตและให้ผลผลิตของกาแฟอาราบิก้าในพื้นที่โครงการหลวง 2 พื้นที่
- 2.1.3 การคัดเลือกและทดสอบวิธีป้องกันกำจัดหนอนเจาะลำต้นกาแฟอาราบิก้า 1 พื้นที่
- 2.1.4 การศึกษากระบวนการแปรรูปผลผลิต คุณลักษณะทางกายภาพและรสชาติของกาแฟอาราบิก้าในพื้นที่โครงการหลวง 10 พื้นที่ เพื่อจัดทำข้อมูลการพัฒนาแนวทางการเอกลักษณ์ผลผลิตกาแฟอาราบิก้าโครงการหลวง